

CMR Working Papers

Formerly ISS WORKING PAPERS, seria: PRACE MIGRACYJNE

No. 35/93

**Motywacje do wyjazdu,
praca, więzi społeczne i plany na
przyszłość polskich migrantów
przebywających
w Wielkiej Brytanii i Irlandii**

**Maciej Milewski
Joanna Ruszczak-Żbikowska**

Czerwiec 2008

Centre of Migration Research
Faculty of Economic Sciences
Warsaw University
Banacha Street 2B
02-097 Warsaw
Poland
Tel.: +48 22 659 74 11
Fax: +48 22 822 74 05
www.migracje.uw.edu.pl
migration.cmr@uw.edu.pl

Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii

Maciej Milewski* i Joanna Ruszczak-Żbikowska**

* Katolicki Uniwersytet Lubelski

** Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

Streszczenie:

Poakcesyjna migracja Polaków do Wielkiej Brytanii i Irlandii została uznana przez polską opinię publiczną za istotny problem społeczny. Z racji na skalę odpływu zagadnienie to stanowi także przedmiot zainteresowania środowisk naukowych. Celem niniejszego opracowania jest rozpoznanie przyczyn oraz mechanizmów rządzących tym procesem w zależności od czasu trwania projektu migracyjnego, motywów skłaniających do wyjazdu z Polski, funkcjonowania polskich migrantów na brytyjskim i irlandzkim rynku pracy, charakteru więzi społecznych oraz planów związanych z migracją powrotną.

Dane, jakie zostały zaprezentowane w poniższym artykule, pochodzą z badania zrealizowanego w formie sondażu internetowego. Przybliżenie metodyki tego typu techniki badawczej ma pokazać, że Internet może stanowić alternatywne źródło informacji na temat ruchów migracyjnych, które obserwujemy w ostatnich latach. Najważniejszym argumentem przemawiającym na rzecz tej tezy jest podobieństwo profilu społeczno-demograficznego polskich internautów oraz polskich emigrantów opuszczających kraj po akcesji Polski do Unii Europejskiej (zwłaszcza tych kierujących się do krajów anglosaskich).

Migration motives, work, social relations and plans for the future of polish migrants in the UK and Ireland

Abstract:

Post accession migration movements into UK and Ireland have been recognized in Poland as an important social issue. The scale of the departures also makes the problem increasingly important for social researchers. This paper attempts to recognize dynamics of the migration process taking into account the duration of migration project, migration motives, labour market positions of polish migrants in the UK and Ireland, characteristics of social relations and plans for the reverse migration.

Data reported in this paper have been collected from online survey. Methodological background of the study argues this data collection technique can be regarded as an alternate source of information on polish citizens migration movements we have been observing lately. The most important argument supporting this thesis is the similarity of demographic profiles of polish internet users and polish migrants leaving country after EU accession, especially those who choose the UK and Ireland as their destinations.

Spis treści

1. Migracje do Irlandii i Wielkiej Brytanii – fakty i mity	5
2. Cel i metoda badania	7
3. Wyniki badania	10
3.1. Motywacje do wyjazdu	10
3.2. Praca na Wyspach	12
3.3. Więzi społeczne	16
3.4. Plany na przyszłość	18
4. Wnioski	20
Aneks	23
Bibliografia	34

1. Migracje do Irlandii i Wielkiej Brytanii – fakty i mity

Współczesne migracje Polaków do Wielkiej Brytanii i Irlandii związane z wstąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej postrzegane są od pewnego czasu jako problem o istotnym znaczeniu społecznym. Począwszy od 2004 roku, to także jeden z ważniejszych tematów publikacji prasowych. Niestety, nadal brak jest wiarygodnych i kompleksowych danych na temat skali odpływu Polaków na Wyspy Brytyjskie. Wiedza w tym zakresie w znacznej mierze kształtowana jest przez media i nie pochodzi z urzędowych rejestrów. Innymi słowy, jest to fenomen społeczny słabo rozpoznany, funkcjonujący bardziej jako fakt prasowy niż gruntownie przebadane zjawisko socjologiczne.

Ilościowa ocena skali emigracji Polaków do Irlandii i Wielkiej Brytanii utrudniona jest również z powodu jakości dostępnych danych, które – jak piszą Izabela Grabowska-Lusińska oraz Marek Okólski – odnoszą się do dwóch zasadniczo odmiennych płaszczyzn. Pierwszą z tych płaszczyzn tworzą zbiory danych mierzące przepływy cudzoziemców, czyli ich napływ i odpływ oraz dynamikę i intensywność tych przepływów (ang. *flow*). Drugą płaszczyznę stanowią zaś zbiory danych rejestrujące zasób cudzoziemców w danym przedziale czasu (ang. *stock*). Na skutek łączenia danych dotyczących dynamiki przepływów z danymi dotyczącymi zasobów polskich pracowników na cudzoziemskim rynku pracy powstają ogromne rozbieżności w ocenie wielkości współczesnego strumienia migracyjnego z Polski do Irlandii i Wielkiej Brytanii (Grabowska-Lusińska, Okólski 2008, s. 17). Wystarczy tylko zaznaczyć, że szacunki pojawiające się w mediach oscylują wokół przedziału 0,5-2 miliony emigrantów.

Innym problemem, o którym warto wspomnieć, jest sensowność dokonywania tego typu obliczeń. Współcześnie obserwowane migracje Polaków przybierają różne formy, które nie dają się wyrazić w porównywalnych, standardowych kategoriach, a przy tym każda z tych form podlega metamorfozie (Grabowska-Lusińska, Okólski 2008, s. 44), przykładowo migracja krótkookresowa przekształca się w osiedleńczą, z kolei planowana migracja długookresowa w wahałową. W związku z obserwowaną mobilnością przestrzenną pojęcia takie jak *narodowość*, *obywatelstwo*, *miejsce zamieszkania*, przynależność do danego *gospodarstwa domowego* zatraciły swój pierwotny sens.

Zdając sobie sprawę z powyższych ograniczeń, poniżej przytaczamy oficjalne dane na temat polskich imigrantów pochodzące z irlandzkich i brytyjskich urzędów statystycznych:

- ♦ Skalę migracji z Polski do Irlandii szacuje się na (Grabowska-Lusińska 2007, s. I):
 - Blisko 227 tys. w okresie od stycznia 2004 r. do końca czerwca 2007 r. (system PPS), z czego 68% migrantów podjęło legalne zatrudnienie (odprowadziło podatki).
 - Szacunki Centralnego Urzędu Statystycznego (CSO) w Irlandii, na podstawie National Quarterly Household Survey (odpowiednik brytyjskiego Labour Force Survey), wskazują, że w trzecim kwartale 2006 r. w Irlandii przebywało 96,4 tys. obywateli z UE 10 będących w wieku produkcyjnym (...). Biorąc pod uwagę, że Polacy stanowią 60% tej grupy, można przypuszczać, że ok. 60 tys. Polaków pracowało w Irlandii w 2006 r. Jednak dane Centralnego Urzędu Statystycznego mogą być znacznie zaniżone (...). Jeżeli dodamy czynnik sezonowości (natężony napływ w miesiącach wakacyjnych), to liczba ta może być bliższa 100 tys. w czasie wakacji.
 - 63 tys. migrantów, którzy poddali się ostatniemu spisowi powszechnemu zrealizowanemu w kwietniu 2006 roku (Census 2006).

- ♦ Wielkość strumienia migracyjnego z Polski do Wielkiej Brytanii określa się z kolei na (Fihel, Piętka 2007, s. 13):
 - Prawie 50 tys. migrantów długookresowych jedynie w roku 2005 (badanie IPS).
 - Około 245 tys. migrantów zarobkowych w okresie od kwietnia 2003 do końca marca 2006 (system NINo).
 - Ponad 390 tys. migrantów zarobkowych w okresie od kwietnia 2004 do końca marca 2007 (rejestr WRS).
 - 254 tys. osób urodzonych w Polsce, które przebywały w 2006 roku w Wielkiej Brytanii, z czego 92 tys. (36%) przyjechało przed 2004 rokiem, a 162 tys. (64%) w roku 2004 lub później (badanie LFS). Liczba 162 tys. poakcesyjnych migrantów wydaje się jednak znacznie zaniżona – prawdopodobnie taka sama liczba Polaków nie poddała się badaniu LFS lub są to migranci sezonowi (krótkookresowi).

2. Cel i metoda badania

Celem niniejszego opracowania nie było bynajmniej określenie wielkości strumienia migracyjnego z Polski do Wielkiej Brytanii i Irlandii po 1 maja 2004 roku, lecz przede wszystkim rozpoznanie przyczyn oraz mechanizmów rządzących tym procesem w zależności od czasu trwania projektu migracyjnego. W zrealizowanym przez nas badaniu koncentrowaliśmy się na następujących pytaniach:

- Kim są współcześni polscy migranci przebywający w Wielkiej Brytanii i Irlandii pod względem charakterystyki społeczno-demograficznej?
- Jakie czynniki skłoniły ich do wyjazdu z kraju?
- Jak wygląda ich sytuacja zawodowa za granicą?
- W jaki sposób kształtują się ich więzi społeczne i rodzinne na obczyźnie?
- Jakie są ich plany związane z reemigracją?

Oprócz tego, występując z poniższym artykułem, pragniemy zainicjować dyskusję akademicką na temat możliwości wykorzystania Internetu do prowadzenia badań nad współczesnymi migracjami Polaków, przybliżając metodykę tego typu techniki badawczej, jak również przytaczając przemawiające za tą tezą argumenty. Pośrednio zależy nam bowiem na tym, aby pokazać, że Internet może stanowić alternatywne źródło informacji na temat migracji obywateli Polski po 2004 roku.

Zrealizowane przez nas badanie miało formę ankiety internetowej, w której wzięli udział użytkownicy ponad 80 tys. polskich witryn internetowych przebywający w chwili badania poza granicami kraju¹. Dobór próby miał charakter losowy. Zaproszenie do udziału w badaniu (okno typu pop-up) wyświetlano co n-temu „zagranicznemu” użytkownikowi (cookie), wchodzącemu na strony internetowe, na których prowadzone było badanie. Określenie miejsca przebywania internauty było możliwe dzięki wykorzystaniu modułu geolokalizacyjnego opracowanego przez firmę Gemius SA. Moduł ten rozpoznaje miejsce, z którego następuje połączenie z Internetem, odczytując IP komputera, z którego korzysta użytkownik (cookie)². Numer IP zostaje następnie skojarzony z określonym dostawcą usług internetowych działającym w dającej się zidentyfikować przestrzeni geograficznej.

¹ Realizacja badania była możliwa dzięki życzliwości Zarządu firmy Gemius SA.

² Cookie to ciąg znaków przesyłany przez serwer do przeglądarki podczas odsłony strony. Ciąg ten jest odsyłany do serwera za każdym razem, gdy przeglądarka wyświetla stronę, w kodzie której umieszczony został skrypt zliczający badania gemiusTraffic. Dzięki cookie serwer potrafi rozpoznać tego samego użytkownika (tę samą przeglądarkę) podczas kolejnych odsłon strony. Z kolei odsłona to zdarzenie polegające na wyświetleniu w przeglądarce internetowej strony www.

Wykorzystanie zastosowanej metody do badania najnowszej fali migracji wydaje się uzasadnione z trzech zasadniczych powodów. Po pierwsze, rozkład „zagranicznych” użytkowników polskich serwisów internetowych w podziale na poszczególne kraje odzwierciedla w dużym stopniu rozmieszczenie Polonii na świecie. Jak wskazują wyniki prowadzonych przez nas badań, w okresie od stycznia 2003 do sierpnia 2006 największe natężenie ruchu generowanego przez „zagranicznych” użytkowników (cookies) na kilkudziesięciu tysiącach polskich serwisów internetowych, które uwzględniliśmy w badaniu, pochodzi z krajów, gdzie od pokoleń mieszka największa liczba Polaków (Stany Zjednoczone) oraz kraju, do którego w ostatnich latach wyjeżdża prawdopodobnie największa liczba naszych rodaków (Wielka Brytania) (zob. Aneks, wykres 1).

Po drugie, dynamika liczby zagranicznych użytkowników polskich stron internetowych oraz ich rozkład ze względu na państwo, w którym przebywają, odzwierciedla dosyć wyraźnie ruchy migracyjne Polaków zachodzące w ostatnim czasie. Obserwując zmiany liczby „zagranicznych” użytkowników (cookies) od roku 2003 do sierpnia 2006 roku, można zauważyć, że największy procentowy wzrost w tym okresie nastąpił w przypadku użytkowników (cookies) z Irlandii, których jest obecnie ponad 50 razy więcej aniżeli na początku 2003 roku. Warto również zwrócić uwagę, że gwałtowny wzrost liczby użytkowników (cookies) z Irlandii rozpoczyna się tuż po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, a więc po otwarciu irlandzkiego rynku pracy dla Polaków. Drugim krajem, z którego obserwujemy stały wzrost liczby użytkowników (cookies), jest Wielka Brytania. W tym przypadku, jeżeli przyjmiemy, że wyniki badania odzwierciedlają natężenie wyjazdów do tego kraju, należy stwierdzić, że wejście Polski do Unii Europejskiej miało znacznie mniejszy wpływ na decyzję o wyjeździe do tego państwa (zob. Aneks, wykres 2).

Trzecim argumentem przemawiającym na korzyść zastosowanej techniki badawczej jest podobieństwo profilu społeczno-demograficznego polskich internatów oraz polskich emigrantów opuszczających kraj po akcesji Polski do Unii Europejskiej. W świetle wyników naszego badania polscy imigranci w Wielkiej Brytanii to przede wszystkim osoby młode (90% z nich ma mniej niż 35 lat), wykształcone (mniej niż 10% posiada wykształcenie niższe niż średnie) i stanu wolnego (blisko 2/3 to osoby samotne bądź żyjące w konkubinacie). 3/4 z nich przebywa w Wielkiej Brytanii nie dłużej niż 2 lata (licząc od momentu realizacji badania), a więc swój pobyt na Wyspach rozpoczęło dopiero po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Są to wyniki zbliżone do wyników innych badań prowadzonych wśród polskich migrantów na Wyspach Brytyjskich. Jak wynika z badania Michała Garapicha (Garapich i in.

2006), populacja Polaków w Londynie to przede wszystkim osoby młode (90% stanowią Polacy w wieku do 40 lat) i dobrze wykształcone. Podobne wnioski na temat struktury populacji polskich migrantów w Wielkiej Brytanii można wyciągnąć na podstawie raportu Alexa Martina z brytyjskiego Home Office. Według tego autora, wśród imigrantów z nowych krajów członkowskich przeważają osoby młode (80% z nich jest w wieku od 18 do 34 lat). Olbrzymią większość tworzą osoby stanu wolnego (95%), które nie mają w Zjednoczonym Królestwie nikogo na utrzymaniu (Martin 2006).

Biorąc pod uwagę powyższe dane, można również z całą pewnością dokonać jeszcze jednego spostrzeżenia: zdecydowana większość migrantów to osoby potrafiące korzystać z Internetu. Po wyjeździe z kraju migranci w dalszym ciągu odwiedzają polskie serwisy internetowe oraz wykorzystują sieć do komunikacji ze znajomymi i rodziną. Internet jest dla nich najłatwiej dostępnym źródłem wiedzy o Polsce – wirtualnym mostem łączącym z domem (virtual bridge to home), jak nazywają to zjawisko Celene Navarrete i Esperanza Huberta (Navarrete and Huberta 2006). Jednocześnie obecność migrantów w globalnej sieci dostarcza nowych możliwości badań procesów migracyjnych. Podejmując próbę realizacji naszego badania za pośrednictwem Internetu, staraliśmy się owe możliwości przynajmniej częściowo wykorzystać.

Badanie odbyło się na przełomie 2006 i 2007 roku³ (od grudnia 2006 do lutego 2007 roku). Ogółem wzięło w nim udział ponad 3 tys. Polaków mieszkających poza granicami kraju. Poniżej przedstawiamy wybrane wyniki opracowane na podstawie odpowiedzi uzyskanych od 1593 respondentów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii.

³ W kwietniu 2008 roku powtórzyliśmy niniejsze badanie, poszerzając je o blok pytań związanych z planami powrotnymi polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii.

3. Wyniki badania

3.1. Motywacje do wyjazdu

Najważniejszym motywatorem wyjazdu z Polski są względy ekonomiczne. Migranci zapytani o to, jakie czynniki skłoniły ich do opuszczenia kraju, najczęściej wybierali odpowiedź „możliwość znalezienia dobrze płatnej pracy” (63%). Nieco mniej istotne okazały się motywacje związane z rozwojem osobistym – na zamiar podjęcia nauki bądź pogłębienia znajomości języka jako ważny czynnik przy podejmowaniu decyzji o emigracji wskazało 46% badanych. Trzeci powód wyjazdu wybierany przez blisko połowę respondentów (44%) to „sytuacja polityczno-ekonomiczna w Polsce”.

Tab. 1. Przyczyny emigracji do Wielkiej Brytanii i Irlandii

Możliwość znalezienia dobrze płatnej pracy	63
Zamiar nauki, pogłębienia znajomości języka	46
Sytuacja polityczno-ekonomiczna w Polsce	44
Szansa na bezproblemowe znalezienie pracy	36
Chęć zdobycia nowych doświadczeń	34
Sytuacja osobista, rodzinna	18
Chęć rozwoju zawodowego	17
Możliwość poznania odmiennej kultury	11
Zamiar podjęcia nauki, studiów	9
Inny powód	4

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

Analiza zależności pomiędzy poszczególnymi rodzajami motywacji migrantów, dokonana na podstawie odpowiedzi na powyższe pytanie (analiza skupień), pozwala wyodrębnić trzy rozłączne grupy: migrantów traktujących wyjazd jako szansę zdobycia nowych doświadczeń życiowych i zawodowych (27% badanych), migrantów rozczarowanych sytuacją w kraju, wyjeżdżających w poszukiwaniu dobrze płatnej pracy oraz lepszych perspektyw na przyszłość (49%), oraz migrantów skłonnych określać cel swojego wyjazdu za granicę w kategoriach konieczności życiowej, zmuszonych do emigracji ze względu na ograniczone szanse znalezienia zatrudnienia w kraju bądź ze względu na sytuację rodzinną (24% badanych).

Tab. 2. Przyczyny emigracji do Wielkiej Brytanii i Irlandii a główny czynnik sprawczy wyjazdu

	Konieczność życiowa	Lepsze perspektywy	Nowe doświadczenia
Chęć zdobycia nowych doświadczeń	22	6	96
Zamiar nauki, pogłębienia znajomości języka	13	51	65
Możliwość poznania odmiennej kultury	7	6	24
Szansa na bezproblemowe znalezienie pracy	73	30	13
Możliwość znalezienia dobrze płatnej pracy	47	87	36
Chęć rozwoju zawodowego	17	13	22
Zamiar podjęcia nauki, studiów	12	7	10
Sytuacja osobista, rodzinna	45	11	8
Sytuacja polityczno-ekonomiczna w Polsce	22	69	18
Inny powód	7	3	4

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

Pierwszą z wyodrębnionych kategorii migrantów (wyjazd jako forma poszukiwania nowych doświadczeń) tworzą częściej niż w przypadku pozostałych grup osoby w wieku do 24 lat, uczniowie i studenci oraz badani z wyższym wykształceniem. Respondenci ci, zapytani o powody, dla których zdecydowali się wyjechać z kraju⁴, wskazują najczęściej ciekawość świata, możliwość pogłębienia znajomości języka bądź podjęcia nauki w jednej z angielskich szkół wyższych, a także chęć zdobycia nowych doświadczeń.

Profil drugiej z grup (wyjazd jako forma poszukiwania lepszych perspektyw życiowych), dominującej pod względem liczebności, jest najbardziej zbliżony do profilu ogółu migrantów. Lepszej przyszłości poszukuje za granicą znaczna część wyjeżdżających, niezależnie od wieku, wykształcenia czy sytuacji zawodowej przed opuszczeniem kraju. Jako przykład tego rodzaju motywacji można zacytować wypowiedź jednego z ankietowanych, który na pytanie o to, co skłoniło go do wyjazdu, wymienia: „lepsze zarobki, zła polityka gospodarcza w Polsce, brak możliwości rozwoju zawodowego, lepsza perspektywa na dalsze życie”. Pozostali badani z tej grupy podawali podobne argumenty.

Natomiast w grupie trzeciej (wyjazd jako konieczność życiowa) występuje dosyć wyraźna nadreprezentacja osób wyjeżdżających po ukończeniu nauki w szkole podstawowej (zapewne razem z rodzicami), najstarszych (powyżej 35 roku życia), nieposiadających przed wyjazdem zatrudnienia w kraju, ale także osób, które prowadziły w Polsce własną działalność gospodarczą. Podając powody wyjazdu, respondenci z tej grupy wspominają z jednej strony

⁴ W naszym badaniu o motywacje do wyjazdu pytaliśmy również w sposób nienarzucający odpowiedzi. Otwarte pytanie na ten temat zadaliśmy przed pytaniem zawierającym zamknięty zestaw odpowiedzi.

o tym, że ich sytuacja wynika z decyzji o wyjeździe, którą podjęli rodzice bądź partner życiowy, a z drugiej strony o braku możliwości znalezienia pracy w zawodzie w Polsce. Często pojawiały się także wypowiedzi wskazujące na złą sytuację materialną (własną i rodziny). Tego rodzaju motywacje najlepiej oddaje wypowiedź jednego z badanych: „gdyby nie pieniądze, które tu można zarobić, mnie by tu nie było i przypuszczam, że większość naszych rodaków myśli w ten sam sposób”. W podobnym tonie wypowiadało się wielu innych respondentów z tej grupy.

3.2. Praca na Wyspach

Skoro względy ekonomiczne są jedną z najważniejszych motywacji skłaniających do wyjazdu, nie może dziwić fakt, że zdecydowana większość migrantów po przyjeździe do Wielkiej Brytanii lub Irlandii podejmuje pracę zarobkową. Jak wskazują wyniki naszego badania, najczęściej jest to stałe zatrudnienie u jednego pracodawcy. Dla 5% migrantów podstawowym źródłem dochodów jest praca dorywcza, a dla 4% – własna działalność gospodarcza.

Tab. 3. Najważniejsze źródło dochodów polskich imigrantów w Wielkiej Brytanii i Irlandii

Stala praca zarobkowa	86
Dorywcza praca zarobkowa	5
Własna działalność gospodarcza	4
Pomoc rodziny	2
Stypendium naukowe	1
Inne źródło dochodów	2

Branże, w których zatrudnienie znalazła znacząca część polskich migrantów, to z jednej strony hotelarstwo, gastronomia, catering (20% pracujących) oraz produkcja przemysłowa z drugiej strony (13%). Istotna część badanych pracuje również w handlu detalicznym, przemyśle spożywczym i przetwórczym oraz w budownictwie.

Tab. 4. Najważniejsze branże zatrudnienia polskich imigrantów w Wielkiej Brytanii i Irlandii

Administracja, biznes, zarządzanie	5
Budownictwo i planowanie przestrzenne	8
Edukacja, kultura	2
Handel detaliczny	6
Handel nieruchomościami	0,5
Hotelarstwo, gastronomia, catering	20
Instytucje rządowe	0,2

Ochrona, bezpieczeństwo publiczne	0,8
Opieka nad dziećmi	2
Produkcja przemysłowa	13
Przemysł spożywczy, przetwórczy	7
Przemysł wydobywczy	0,3
Rolnictwo	1
Rozrywka	0,7
Sport i kultura fizyczna	0,2
Telekomunikacja	0,9
Transport	5
Usługi finansowe	2
Usługi komputerowe, informatyczne	4
Usługi prawne	0,1
Usługi publiczne - elektroenergetyka, gazownictwo, wodociągi	0,6
Usługi w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego	2
Zdrowie i opieka medyczna	4
Inna branża	14

W badaniu interesował nas oczywiście charakter pracy wykonywanej przez migrantów. Aby pozyskać jak najdokładniejsze dane na ten temat, wszystkich pracujących respondentów poprosiliśmy w ankiecie o wpisanie nazwy obecnie zajmowanego stanowiska. Uzyskane w ten sposób informacje sprowadziliśmy do trzech podstawowych kategorii: 1 – stanowiska niewymagające kwalifikacji, np. magazynier, pakowacz, personel sprząający, pracownik budowy, kelner; 2 – stanowiska wymagające średnich kwalifikacji (na poziomie średniej szkoły zawodowej bądź technikum), do których włączyliśmy pracowników wykwalifikowanych, personel administracyjny średniego szczebla oraz pracowników obsługi klienta; oraz 3 – stanowiska wymagające wyższych kwalifikacji (na poziomie szkoły wyższej), łącznie ze stanowiskami kierowniczymi średniego i wyższego szczebla.

Wśród migrantów w Wielkiej Brytanii i Irlandii dominują dwie pierwsze kategorie stanowisk. Pracę niewymagającą kwalifikacji wykonuje 39% badanych, a pracę wymagającą średnich kwalifikacji – 40%. Najmniej liczną grupę tworzą osoby, które znalazły zatrudnienie na stanowiskach wymagających wyższych kwalifikacji. Grupa ta stanowi 12% ogółu badanych. Pozostałe 9% to osoby, dla których praca zawodowa nie jest głównym źródłem dochodów bądź osoby niepracujące.

Analizując profil wydzielonych w ten sposób kategorii migrantów, można zauważyć kilka interesujących różnic. W grupie pierwszej (pracownicy niewykwalifikowani) znaczny odsetek stanowią osoby w wieku do 24 lat oraz migranci z wykształceniem średnim. Wyraźną nadreprezentację w tej grupie tworzą również migranci, których pobyt za granicą trwa najkrócej. Wśród nich blisko połowa (49%) zajmuje stanowiska wymagające minimalnych umiejętności.

Poszczególne kategorie stanowisk różnią się nie tylko pod względem potrzebnych kwalifikacji, ale również pod względem poziomu znajomości języka angielskiego wymaganego od pracowników. Do wykonywania najprostszych zajęć, zgodnie z deklaracjami respondentów, wystarczająca jest umiejętność porozumiewania się w języku angielskim w stopniu podstawowym. W przypadku pozostałych kategorii stanowisk znacznie częściej od pracowników oczekuje się wyższych kompetencji językowych. Bardzo dobrą znajomość języka angielskiego deklaruje 36% migrantów średnio wykwalifikowanych oraz 72% pracowników wysoko kwalifikowanych.

Tab. 5. Poziom znajomości języka angielskiego a charakter wykonywanej pracy

	Praca niewymagająca kwalifikacji	Praca wymagająca średnich kwalifikacji	Praca wymagająca wyższych kwalifikacji	Ogółem
Bardzo dobra znajomość języka	15	36	72	32
Znajomość umożliwiająca porozumiewanie się	62	53	25	53
Podstawowa znajomość języka	20	10	3	14
Żadna znajomość	1	1	0	1
Nie wiem, trudno powiedzieć	1	0	0	0

Aby uzyskać pełen obraz pozycji społeczno-ekonomicznej migrantów, należy ich obecną sytuację zawodową rozpatrywać przez pryzmat pozycji, jaką zajmowali oni przed wyjazdem z kraju. W tym celu przeprowadziliśmy zestawienie informacji o stanowisku i miejscu pracy za granicą z analogicznymi informacjami dotyczącymi sytuacji zawodowej respondentów przed podjęciem decyzji o wyjeździe⁵. Jak wynika z naszych analiz, najliczniejszą grupą wśród migrantów są osoby, które nie zmieniły swojego statusu zawodowego, tzn. w przypadku których nie można stwierdzić, aby praca wykonywana przez nich w Wielkiej Brytanii lub Irlandii znacząco różniła się od pracy wykonywanej w kraju. Grupa ta obejmuje 61% badanych, którzy przed wyjazdem z Polski pracowali zawodowo (udzielili odpowiedzi na pytanie o to, jaki zawód wykonywali w kraju). Drugą, jeżeli chodzi o liczebność, grupą są migranci, którzy po wyjeździe z Polski wykonują pracę wymagającą niższych kwalifikacji w porównaniu z pracą w kraju. Stanowią oni 29% badanych. Najmniej liczną kategorię migrantów stanowią ci, którym udało się awansować w hierarchii zawodowej. Jak wskazują wyniki badania, do grupy tej można zaliczyć 10% migrantów.

⁵ Podobnie jak w przypadku pytania o status zawodowy za granicą, pytanie o sytuację zawodową przed wyjazdem miało charakter otwarty.

Od jakich czynników zależy kierunek ruchliwości społecznej migrantów? Niestety, posiadane przez nas dane pozwalają tylko w ograniczonym zakresie odpowiedzieć na tak postawione pytanie. Jak wynika z tabeli, obniżenie statusu zawodowego w największym stopniu dotyka migrantów posiadających wyższe wykształcenie. W tej grupie ponad jedna trzecia badanych wykonuje za granicą pracę poniżej własnych kwalifikacji. Zmiana pozycji zawodowej powiązana jest również z długością pobytu na emigracji. Krótkotrwały pobyt zdaje się sprzyjać obniżeniu statusu zawodowego, a w miarę jego wydłużania się rośnie szansa na awans. Na awans zawodowy częściej niż pozostali mogą również liczyć migranci wyjeżdżający w młodym wieku, którzy przed opuszczeniem kraju studiowali bądź uczyli się. Należy jednak pamiętać, że większość z tych osób wykonywała przed wyjazdem prace dorywcze, niewymagające zwykle wysokich kwalifikacji.

Praca zawodowa na emigracji w zdecydowanej większości przypadków nie wiąże się zatem ze zmianą pozycji w strukturze społecznej, a w wielu sytuacjach powoduje spadek w hierarchii zawodowej. W zamian jednak zdaje się dawać satysfakcję materialną. W naszym badaniu poprosiliśmy o opisanie obecnie wykonywanej pracy za pomocą zestawu określeń – każdy z pracujących badanych oceniał na siedmiostopniowej skali, na ile dane stwierdzenie pasuje do wykonywanej przez niego pracy (1 - zdecydowanie nie pasuje, 7 - zdecydowanie pasuje). Zgodnie z wynikami przedstawionymi w tabeli, najwyższy wskaźnik akceptacji uzyskało stwierdzenie mówiące o tym, że wykonywana praca zapewnia dochody na odpowiednim poziomie. Dodatkowo, znaczna część badanych twierdzi, że ich praca jest lepsza od tej, którą mogliby znaleźć w Polsce. Najniższy poziom akceptacji odnotowano dla stwierdzeń dotyczących podobieństwa obecnie wykonywanej pracy do pracy wykonywanej przed wyjazdem z kraju, dopasowania charakteru zatrudnienia do posiadanego wykształcenia oraz aspiracji.

Tab. 6. Opinie na temat wykonywanej pracy

	Średnia
Zapewniająca dochody na odpowiednim poziomie	5,68
Lepsza niż mógłbym / mogłabym znaleźć w Polsce	5,09
Taka, jakiej oczekiwałem(a)m przez wyjazdem	4,38
Dająca możliwości rozwoju	4,17
Zgodna z moimi zainteresowaniami	3,85
Poniżej moich możliwości	3,50
Odpowiadająca moim aspiracjom	3,31
Odpowiadająca mojemu wykształceniu	3,22
Podobna do pracy, którą wykonywałem(a)m w Polsce	2,55

*Średnia na 7-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza zdecydowanie nie, a 7 – zdecydowanie tak.

Powyższe wyniki potwierdzają, że dla znacznej części badanych wyjazd z kraju oznacza poprawę warunków materialnych. Polepszenie statusu ekonomicznego odbywa się jednak kosztem istotnych zmian w przebiegu kariery zawodowej. I chociaż nie można stwierdzić, że decyzja o wyjeździe z kraju jest równoznaczna ze skazaniem siebie na degradację zawodową (większość migrantów, którzy przed wyjazdem pracowali zawodowo w kraju, nie zmienia w istotny sposób swojej pozycji w hierarchii prestiżu zawodów), to w wielu przypadkach, zwłaszcza wśród migrantów z wyższym wykształceniem, wyjazd skutkuje koniecznością wykonywania pracy poniżej posiadanych kwalifikacji oraz aspiracji.

3.3. Więzi społeczne

Wyjazd za granicę oznacza nie tylko zmianę sytuacji ekonomicznej i zawodowej, ale również konieczność zaadaptowania się w nowym środowisku społecznym. Dla większości migrantów opuszczenie kraju jest równoznaczne z ograniczeniem kontaktów z rodziną i przyjaciółmi w Polsce oraz z koniecznością zbudowania bądź reprodukcji więzi społecznych w kraju aktualnego pobytu.

Na podstawie wyników badania można stwierdzić, że migranci nie mają większych problemów z zawiązywaniem nowych relacji społecznych. Ponad jedna trzecia badanych (37%) utrzymuje regularne kontakty z osobami, spośród których większość jest innej narodowości, a 35% badanych spotyka się mniej więcej tak samo często z innymi Polakami mieszkającymi za granicą, jak i z osobami pochodzącymi z innych krajów. Niezależnie zatem od tego, czy kontakty, o których mowa, mają charakter towarzyski czy opierają się na gruncie zawodowym, uznać należy, że polscy migranci dosyć łatwo asymilują się w społeczeństwie brytyjskim i irlandzkim.

Tab. 7. Posiadane więzi społeczne w kraju emigracji

Większość to Polacy	25
Polacy stanowią mniej więcej połowę moich znajomych	35
Większość to osoby innej narodowości	37
Nie wiem, trudno powiedzieć	3

Migranci starają się również w miarę możliwości odtwarzać dotychczasowe więzi społeczne w nowym środowisku. Tylko jedna czwarta z nich nie posiada żadnej rodziny w kraju aktualnego zamieszkania. Jedna trzecia badanych przebywa za granicą razem ze

swoim partnerem (partnerką), a 24% – z małżonkiem. Częstym przypadkiem jest również sytuacja, w której osobie mieszkającej za granicą towarzyszy jej rodzeństwo. Jak wskazuje nasze badanie, dotyczy to ponad jednej piątej migrantów.

Tab. 8. Posiadane więzi rodzinne w kraju emigracji

Mąż, żona	24
Partner, partnerka	33
Dziecko, dzieci	16
Brat (bracia), siostra (siostry)	21
Rodzic, rodzice	8
Osoba, osoby z dalszej rodziny	13
Żadna osoba z rodziny (spośród najbliższych osób)	26

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

Struktura sieci społecznych, w obrębie których funkcjonują migranci, jest w sposób naturalny powiązana z wiekiem oraz sytuacją osobistą badanych. Wraz z wiekiem rośnie prawdopodobieństwo, że z respondentem za granicą przebywa jego małżonek. Wśród migrantów w wieku powyżej 30 lat średnio ok. 40% stanowią osoby przebywające za granicą wraz z mężem lub żoną (w przypadku młodszych kategorii wiekowych mniej więcej taki sam odsetek migrantów posiada w kraju aktualnego pobytu partnera/partnerkę). Szczególne nasilenie zjawiska wspólnego pobytu małżonków na emigracji obserwujemy wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz migrantów najdłużej przebywających za granicą. W obrębie ostatniej wymienionej grupy zdecydowana większość (65%) mieszka za granicą wraz ze współmałżonkiem, a ponad połowa (53%) z dzieckiem (dziećmi).

Małżeństwa mieszane bądź związki partnerskie z osobami innej narodowości należą wśród polskich migrantów do rzadkości. Jedynie 6% spośród tych badanych, którzy posiadają męża, żonę bądź stałego partnera (partnerkę), związanych jest z osobami narodowości innej niż polska. Skłonność do budowania związku z partnerem innej narodowości zdaje się zwiększać wraz z długością pobytu za granicą. Wśród migrantów mieszkających na Wyspach od co najmniej pięciu lat blisko jedna czwarta (24%) spośród wszystkich osób pozostających w stałym związku buduje trwałą relację z osobą innej narodowości niż polska.

3.4. Plany na przyszłość

W kontekście skali migracji w ostatnich latach jednym z najważniejszych pytań, które wymaga odpowiedzi, jest pytanie o to, jaka część wyjeżdżających zdecyduje się na powrót do kraju, a ilu z nich osiadzie na stałe za granicą. Innymi słowy, w jakim stopniu migracje mają charakter krótko- bądź średniookresowy, a na ile charakter osiedleńczy.

Wyniki badania nie są zbyt optymistyczne. Wszystko wskazuje na to, że na podobne pytanie nie znają odpowiedzi sami zainteresowani. W naszym badaniu ponad 40% migrantów nie potrafiło powiedzieć, czy i kiedy wrócą do Polski. Dla zdecydowanej większości z nich ewentualny powrót nie mieści się w perspektywie najbliższego roku ani nawet kilku następnych lat. 25% badanych deklaruje, że zamierza wrócić do kraju w nieokreślonej przyszłości, natomiast 13% nie zamierza wracać wcale.

Tab. 9. Plany powrotu do kraju

W ciągu roku	7
W ciągu kilku lat	13
W nieokreślonej przyszłości	25
Nigdy	13
Nie wiem, trudno powiedzieć	42

Najmniej prawdopodobne jest, że w ciągu najbliższego roku bądź kilku najbliższych lat wrócą do kraju badani w wieku powyżej 30 lat, migranci z wykształceniem zasadniczym zawodowym, osoby, które przed wyjazdem w kraju prowadziły działalność gospodarczą bądź nie miały pracy, oraz ci, którym na Wyspach udało się awansować w hierarchii zawodowej. Natomiast rychły powrót do Polski (w ciągu roku bądź kilku lat) relatywnie najczęściej deklarują najmłodszy migranci, uczniowie, studenci oraz osoby, które do wyjazdu popchnęła przede wszystkim chęć zdobycia nowych doświadczeń.

Zmienną mającą najbardziej istotny wpływ na zróżnicowanie deklaracji ewentualnego powrotu do kraju jest długość pobytu za granicą. Osoby, które wyjechały stosunkowo niedawno i przebywają za granicą krócej niż rok, znacznie częściej aniżeli pozostali badani wskazywały, że ich pobyt na emigracji będzie trwał najwyżej kilka lat. Najrzadziej też deklarowały chęć pozostania za granicą na stałe. Wyniki badania dają podstawy, aby twierdzić, że wraz z upływem lat postawa taka ewoluje w kierunku większego niezdecydowania co do dalszych planów życiowych. Coraz łatwiej również podejmowane są

decyzje o pozostaniu w kraju aktualnego zamieszkania. Wśród migrantów, którzy mieszkają za granicą od co najmniej 5 lat, decyzję o osiedleniu się na stałe w kraju aktualnego pobytu podjął więcej niż co czwarty badany (27%). Jednocześnie jednak ponad 40% migrantów w tej grupie wciąż nie potrafi określić swoich planów na przyszłość.

W jednym z ostatnich pytań poprosiliśmy respondentów o swobodną wypowiedź na temat ich dotychczasowych doświadczeń związanych z pobytem za granicą. W wypowiedziach tych badani zwracali uwagę przede wszystkim na korzyści, które z ich punktu widzenia wiążą się z emigracją oraz podkreślali, że są zadowoleni z wyjazdu. Jednak mówili również, czasem wprost, czasem mniej bezpośrednio, o swoich dylematach związanych z decyzją o pozostaniu za granicą bądź powrocie do kraju.

Przede wszystkim znaczna część badanych twierdzi, że wolałaby mieszkać w Polsce. Przed powrotem powstrzymuje ich przede wszystkim wyższy status materialny, jaki osiągnęli, mieszkając i pracując za granicą. Przykładem może być wypowiedź jednego z respondentów: „Bardzo bym chciał mieszkać w Polsce, ale tam nie ma do czego wracać. Po co? Do biedy?”. Wielu migrantów przyznaje, że doskwiera im tęsknota za najbliższymi oraz krajem. Jak piszą kolejni respondenci: „Dobrze, że są pieniądze, ale to właściwie jedyny pozytyw życia tutaj. Nie ma za wiele przyjaciół, ludzie są średnio mili, nie można się dogadać tak jak po polsku i tęskni się za rodziną i przyjaciółmi w Polsce”. Albo: „Jak zwykle są dwie strony medalu. Jedna pozytywna: praca w dobrej międzynarodowej firmie i dobre zarobki. A ta druga to tęsknota za wszystkim, co polskie, a przede wszystkim za rodziną i przyjaciółmi”.

Tęsknota za bliskimi i Polską to główny powód, dla którego znaczna część badanych w swoich wypowiedziach deklaruje chęć powrotu do kraju, choć, zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami, z reguły nie wiedzą oni, kiedy to nastąpi. Wydaje się zatem, że większość migrantów stoi przed niełatwym wyborem, stawiając na jednej szali łatwiejsze i bardziej dostatnie życie, na drugiej zaś konieczność życia poza krajem.

4. Wnioski

Przedstawione wyniki badania warto zinterpretować w kontekście wybranych teorii migracyjnych. I tak motywacje do wyjazdów Polaków do Wielkiej Brytanii i Irlandii można rozpatrywać w odniesieniu do teorii „push-pull factors” (E. Lee 1966). Okazuje się, że kluczową rolę w podejmowaniu decyzji o emigracji odgrywają czynniki ekonomiczne, usytuowane zarówno po stronie kraju wysyłającego, jak i przyjmującego migrantów. Najważniejszym czynnikiem przyciągającym Polaków na Wyspy Brytyjskie jest możliwość znalezienia dobrze płatnej pracy (twierdzi tak blisko 2/3 ankietowanych), a więc po pierwsze istnienie nieobsadzonych miejsc pracy na rynku brytyjskim oraz po drugie korzystna relacja w poziomie dochodów pomiędzy Polską a Zjednoczonym Królestwem (zob. neoklasyczna teoria migracji). Tym czynnikiem z kolei, który „wypycha” Polaków z ojczyzny, jest zła sytuacja polityczno-ekonomiczna panująca w kraju (badanie realizowano na przełomie 2006 i 2007 roku). Przeprowadzona analiza wykazała, że mamy do czynienia z trzema głównymi przyczynami emigracji: konieczność życiowa (sytuacja osobista bądź rodzinna migranta, pozostawanie bezrobotnym w kraju), lepsze perspektywy na przyszłość w kraju emigracji (możliwość znalezienia dobrze płatnej pracy za granicą) oraz chęć zdobycia nowych doświadczeń (przeżycie czegoś nowego, zamiar nauki bądź pogłębienia znajomości języka obcego).

W świetle uzyskanych wyników współczesne migracje Polaków do Wielkiej Brytanii i Irlandii mają przede wszystkim charakter zarobkowy (86% respondentów utrzymuje się za granicą dzięki stałej pracy zarobkowej). Zebrane dane potwierdzają podstawowe założenie teorii dualnego rynku pracy, mówiącej o tym, iż imigranci w krajach przyjmujących znajdują zatrudnienie przede wszystkim we wtórnym sektorze gospodarki, a więc pośrednio w branżach niewymagających zbyt wysokich kwalifikacji, takich jak hotelarstwo, gastronomia, catering czy produkcja przemysłowa. Niestety, posiadany materiał empiryczny nie dostarcza wystarczających przesłanek, aby jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, czy w przypadku współcześnie obserwowanych migracji Polaków do Wielkiej Brytanii i Irlandii mamy do czynienia ze zjawiskiem tzw. drenażu mózgów. Z jednej strony blisko 90% emigrantów posiada wykształcenie co najmniej średnie, a prawie 30% - wykształcenie wyższe, z drugiej zaś 29% ankietowanych pracujących zawodowo przed wyjazdem z kraju wykonuje na Wyspach pracę wymagającą niższych kwalifikacji w porównaniu z pracą w Polsce. Biorąc jednak pod uwagę wspomnianą już strukturę wykształcenia emigrantów

(niecałe 10% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe lub niższe), niepokojący może być fakt, że 39% badanych wykonuje za granicą pracę wymagającą niskich, a 40% pracę wymagającą średnich kwalifikacji. Skoro praca podejmowana na obczyźnie w opinii samych zainteresowanych nie różni się tak bardzo od pracy wykonywanej w kraju, lecz jest to jednocześnie praca niewymagająca wysokich kwalifikacji, to można wysnuć wniosek, iż ze zjawiskiem dekwalfikacji czy niepełnego wykorzystania potencjału emigrantów mamy już do czynienia w ich ojczyźnie. Teza ta znajduje potwierdzenie w przekonaniu ankietowanych, że wykonywana przez nich obecnie praca wprawdzie zapewnia wysokie (w porównaniu z Polską) dochody i jest w miarę podobna do pracy wykonywanej w kraju, lecz nie odpowiada ani aspiracjom, ani możliwościom badanych i nie jest zgodna z ich wykształceniem. Sytuacja ta dotyczy przede wszystkim osób przebywających na emigracji krócej niż rok oraz ankietowanych z wyższym wykształceniem.

Wyjazd za granicę oznacza nie tylko zmianę sytuacji ekonomicznej czy zawodowej migranta, lecz również konieczność zbudowania przez niego nowego kapitału społecznego bądź reprodukcji posiadanych więzi społecznych w nowym środowisku. Wyniki badania pokazują, że migranci nie mają problemów z nawiązywaniem nowych relacji społecznych. Tylko 1/4 z nich ogranicza swoje kontakty prawie wyłącznie do osób narodowości polskiej i izoluje się od społeczności przyjmującej. Podobny odsetek badanych nie posiada w miejscu aktualnego pobytu nikogo z najbliższych krewnych. Wraz z wydłużaniem się czasu trwania projektu migracyjnego wzrasta odsetek ankietowanych, którym na emigracji towarzyszą współmałżonkowie i dzieci. Wydłużanie się okresu przebywania za granicą sprzyja również wzrostowi tolerancji etnicznej, a więc budowaniu szeroko rozumianego kapitału kulturowego. Wyrazem tej tendencji jest blisko czterokrotnie wyższy (w porównaniu z ogółem badanych) wskaźnik małżeństw (związków) mieszanych tworzonych przez osoby będące za granicą od co najmniej pięciu lat. Przejawem kapitału kulturowego jest także pogłębianie znajomości języka kraju przyjmującego. Jedynie mniej niż 15% migrantów deklaruje znajomość języka angielskiego na poziomie podstawowym. Co istotne, bardzo dobra znajomość języka angielskiego wiąże się z wykonywaniem pracy wymagającej wysokich kwalifikacji.

Tym, co w największym stopniu niepokoi polską opinię publiczną, jest nie tylko skala odpływu Polaków do Wielkiej Brytanii i Irlandii w związku z akcesją naszego kraju do Unii Europejskiej, lecz również plany powrotne tej grupy obywateli. Niestety, określenie skłonności Polaków przebywających na Wyspach Brytyjskich do reemigracji nie jest możliwe z racji stosowania przez nich tzw. strategii „intencjonalnej nieprzewidywalności” (zob. Garapich i in. 2006, s. 9). Strategia ta charakteryzuje się pozostawianiem przez migranta

„wszystkich otwartych opcji” w zależności od kształtowania się sytuacji zarówno w kraju przyjmującym, jak i wysyłającym. Na powszechność „intencjonalnej nieprzewidywalności” wskazuje fakt, że ponad 40% badanych przez nas migrantów nie potrafi określić, czy i kiedy wróci na stałe do kraju.

Aneks

Tab. A1. Struktura próby (procentowanie w kolumnie)

		N	Proc.
Kraj aktualnego pobytu	Irlandia	401	25
	Wielka Brytania	1192	75
Płeć	Kobieta	777	49
	Mężczyzna	816	51
Wiek	Poniżej 24 lat	427	27
	24-29 lat	778	49
	30-34 lata	230	14
	35 lat i więcej	158	10
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Poniżej 24 lat	640	40
	24-29 lat	694	44
	30-34 lata	139	9
	35 lat i więcej	120	7
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	40	3
	Zasadnicze zawodowe	92	6
	Średnie	556	35
	Pomaturalne lub licencjat	438	27
	Wyższe	467	29
Status zawodowy*	Pracownicy etatowi	582	37
	Pracujący dorywczo	260	16
	Przedsiębiorcy, prowadzący dział. gosp.	129	8
	Bezrobotni	215	14
	Uczniowie, studenci	620	39
	Pozostali	106	7
Sytuacja osobista	Kawaler, panna niepozostający w związku	360	23
	Kawaler, panna w związku partnerskim	721	45
	Żonaty, zamężna	452	28
	Rozwodnik, rozwódka	54	3
	Wdowiec, wdowa	6	0,4

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

Tab. A1. cd. Struktura próby (procentowanie w kolumnie)

	Wieś	189	12
	Miasto do 20 tys. mieszkańców	169	11
Wielkość miejscowości zamieszkania - przed wyjazdem**	Miasto od 20 do 100 tys. mieszkańców	415	26
	Miasto od 100 do 500 tys. mieszkańców	469	30
	Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	345	22
	Dolnośląskie	184	12
	Kujawsko-Pomorskie	99	6
	Lubelskie	79	5
	Lubuskie	59	4
	Łódzkie	92	6
	Małopolskie	125	8
	Mazowieckie	147	9
Województwo zamieszkania - przed wyjazdem**	Opolskie	42	3
	Podkarpackie	58	4
	Podlaskie	40	3
	Pomorskie	130	8
	Śląskie	209	13
	Świętokrzyskie	42	3
	Warmińsko-Mazurskie	75	5
	Wielkopolskie	102	6
	Zachodniopomorskie	104	7
	Krócej niż rok	437	27
	1 rok	480	30
Długość pobytu za granicą	2 lata	345	22
	Od 3 do 5 lat	276	17
	Powyżej 5 lat	55	3
Ogółem		1593	100

**Dla osób, które przed wyjazdem do kraju aktualnego pobytu mieszkały w Polsce (N=1587).

Tab. A2. Struktura próby w podziale na wiek (procentowanie w kolumnie)

		Ponizej 24 lat	24-29 lat	30-34 lata	35 lat i więcej
Płeć	Kobieta	61	50	37	27
	Mężczyzna	39	50	63	73
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Ponizej 24 lat	100	26	4	1
	24-29 lat	0	74	50	3
	30-34 lata	0	0	47	20
	35 lat i więcej	0	0	0	76
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	7	1	1	0
	Zasadnicze zawodowe	3	5	6	17
	Średnie	55	24	33	35
	Pomaturalne lub licencjat	32	29	20	17
	Wyższe	2	41	40	30
Status zawodowy*	Pracownicy etatowi	19	39	56	47
	Pracujący dorywczo	18	17	14	10
	Przedsiębiorcy, prowadzący dział. gosp.	2	5	14	29
	Bezrobotni	12	13	15	18
	Uczniowie, studenci	67	39	11	2
	Pozostali	6	7	7	8
Sytuacja osobista	Kawaler, panna niepozostający w związku	34	22	17	6
	Kawaler, panna w związku partnerskim	57	51	31	6
	Żonaty, zamężna	8	26	44	70
	Rozwódnik, rozwódka	1	1	7	17
	Wdowiec, wdowa	0	0	0	1
Wielkość miejscowości zamieszkania - przed wyjazdem**	Wieś	17	11	7	11
	Miasto do 20 tys. mieszkańców	11	11	11	6
	Miasto od 20 do 100 tys. mieszkańców	30	24	25	28
	Miasto od 100 do 500 tys. mieszkańców	23	32	31	32
	Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	19	22	26	23
Długość pobytu za granicą	Krócej niż rok	45	23	13	22
	1 rok	31	32	27	24
	2 lata	14	26	24	20
	Od 3 do 5 lat	10	18	25	23
	Powyżej 5 lat	0	2	10	11

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

**Dla osób, które przed wyjazdem do kraju aktualnego pobytu mieszkały w Polsce (N=1587).

Tab. A3. Motywacje do wyjazdu (procentowanie w wierszu)

		Dominujący rodzaj motywacji		
		Konieczność życiowa	Lepsze perspektywy	Nowe doświadczenia
Płeć	Kobieta	26	47	28
	Mężczyzna	23	52	25
Wiek	Poniżej 24 lat	24	45	31
	24-29 lat	21	51	27
	30-34 lata	27	49	23
	35 lat i więcej	35	51	14
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Poniżej 24 lat	21	47	32
	24-29 lat	23	51	26
	30-34 lata	28	53	19
	35 lat i więcej	38	50	12
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	40	48	13
	Zasadnicze zawodowe	36	52	12
	Średnie	25	53	23
	Pomaturalne lub licencjat	22	49	29
	Wyższe	22	46	33
Status zawodowy*	Pracownicy etatowi	23	50	27
	Pracujący dorywczo	22	56	22
	Przedsiębiorcy, prowadzący dział. gosp.	29	53	18
	Bezrobotni	30	53	17
	Uczniowie, studenci	21	46	33
	Pozostali	26	50	24
Długość pobytu za granicą	Krócej niż rok	22	51	27
	1 rok	23	50	27
	2 lata	30	48	22
	Od 3 do 5 lat	24	46	30
	Powyżej 5 lat	24	47	29

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

Tab. A4. Rodzaj wykonywanej pracy** (procentowanie w wierszu)

		Praca niewymagająca kwalifikacji	Praca wymagająca średnich kwalifikacji	Praca wymagająca wyższych kwalifikacji
Płeć	Kobieta	51	37	13
	Mężczyzna	35	51	14
Wiek	Poniżej 24 lat	58	39	4
	24-29 lat	41	44	15
	30-34 lata	28	47	25
	35 lat i więcej	35	51	14
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Poniżej 24 lat	50	43	6
	24-29 lat	39	43	18
	30-34 lata	30	47	23
	35 lat i więcej	38	50	13
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	-	-	-
	Zasadnicze zawodowe	43	55	3
	Średnie	48	47	5
	Pomaturalne lub licencjat	44	45	11
	Wyższe	33	39	28
Status zawodowy*	Pracownicy etatowi	37	45	18
	Pracujący dorywczo	46	42	12
	Przedsiębiorcy, prowadzący dział. gosp.	31	55	14
	Bezrobotni	54	38	7
	Uczniowie, studenci	44	43	12
	Pozostali	44	45	11
Motywacje do wyjazdu	Konieczność życiowa	42	46	13
	Lepsze perspektywy	46	43	11
	Nowe doświadczenia	36	45	19
Długość pobytu za granicą	Krócej niż rok	56	34	10
	1 rok	48	39	13
	2 lata	33	50	18
	Od 3 do 5 lat	29	58	13
	Powyżej 5 lat	24	49	27

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

**Dla osób, które w kraju aktualnego pobytu utrzymują się dzięki pracy zarobkowej, z pominięciem braków odpowiedzi (N=1419).

Ze względu na niską liczebność próby wyniki dla osób z podstawowym / gimnazjalnym wykształceniem nie zostały zaprezentowane.

Tab. A5. Awans i degradacja zawodowa** (procentowanie w wierszu)

		Degradacja zawodowa (-1)	Pozycja zawodowa bez zmian (0)	Awans zawodowy (1)
Płeć	Kobieta	37	52	12
	Mężczyzna	25	67	9
Wiek	Poniżej 24 lat	27	62	11
	24-29 lat	30	59	11
	30-34 lata	30	61	9
	35 lat i więcej	27	67	6
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Poniżej 24 lat	27	59	15
	24-29 lat	31	59	10
	30-34 lata	27	68	5
	35 lat i więcej	28	66	5
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	-	-	-
	Zasadnicze zawodowe	23	65	12
	Średnie	25	63	12
	Pomaturalne lub licencjat	30	59	11
	Wyższe	35	60	5
Status zawodowy*	Pracownicy etatowi	30	60	10
	Pracujący dorywczo	-	-	-
	Przedsiębiorcy, prowadzący dział. gosp.	29	63	8
	Bezrobotni	-	-	-
	Uczniowie, studenci	31	54	15
	Pozostali	-	-	-
Długość pobytu za granicą	Krócej niż rok	34	59	8
	1 rok	32	62	6
	2 lata	25	62	13
	Od 3 do 5 lat	25	61	15
	Powyżej 5 lat	-	-	-

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

**Dla osób, które przed wyjazdem do kraju aktualnego pobytu pracowały zawodowo w Polsce, z pominięciem braków odpowiedzi (N=627).

Ze względu na niską liczebność próby wyniki dla wybranych kategorii wykształcenia, statusu zawodowego oraz długości pobytu za granicą nie zostały zaprezentowane.

Tab. A6. Bliscy przebywający za granicą* (procentowanie w wierszu)

		Mąż, żona	Partner, partnerka	Dziecko, dzieci	Brat (bracia), siostra (siostry)	Rodzic, rodzice
Płeć	Kobieta	26	39	15	20	8
	Mężczyzna	22	28	16	23	7
Wiek	Poniżej 24 lat	7	39	4	27	15
	24-29 lat	24	39	13	21	6
	30-34 lata	39	21	26	20	5
	35 lat i więcej	43	8	44	11	3
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Poniżej 24 lat	14	38	8	26	13
	24-29 lat	26	37	14	19	4
	30-34 lata	45	20	36	25	5
	35 lat i więcej	37	8	39	5	2
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	3	20	10	50	73
	Zasadnicze zawodowe	48	15	49	28	13
	Średnie	21	35	15	25	9
	Pomaturalne lub licencjat	23	39	13	19	4
	Wyższe	25	31	12	15	4
Długość pobytu za granicą	Krócej niż rok	15	34	10	17	7
	1 rok	22	35	13	23	7
	2 lata	26	37	17	23	9
	Od 3 do 5 lat	29	30	19	24	9
	Powyżej 5 lat	65	11	53	20	9
Sytuacja osobista	Kawaler, panna niepozostający w związku	0	4	1	26	11
	Kawaler, panna w związku partnerskim	0	69	4	21	7
	Żonaty, zamężna	83	1	45	20	7
	Rozwodnik, rozwódka	2	30	20	7	0
	Wdowiec, wdowa	-	-	-	-	-

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

Ze względu na niską liczebność próby wyniki dla wybranych kategorii sytuacji osobistej nie zostały zaprezentowane.

Tab. A7. Narodowość partnera życiowego** (procentowanie w wierszu)

		Polska	Inna niż polska
Płeć	Kobieta	91	9
	Męczyzna	98	2
Wiek	Poniżej 24 lat	94	6
	24-29 lat	96	4
	30-34 lata	91	9
	35 lat i więcej	95	5
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Poniżej 24 lat	93	7
	24-29 lat	95	5
	30-34 lata	95	5
	35 lat i więcej	98	2
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	-	-
	Zasadnicze zawodowe	98	2
	Średnie	95	5
	Pomaturalne lub licencjat	94	6
	Wyższe	92	8
Długość pobytu za granicą	Krócej niż rok	96	4
	1 rok	96	4
	2 lata	96	4
	Od 3 do 5 lat	93	7
	Powyżej 5 lat	76	24
Status zawodowy*	Pracownicy etatowi	96	4
	Pracujący dorywczo	93	7
	Przedsiębiorcy, prowadzący dział. gosp.	98	2
	Bezrobotni	96	4
	Uczniowie, studenci	92	8
	Pozostali	95	5
Sytuacja osobista	Kawaler, panna niepozostający w związku	93	7
	Kawaler, panna w związku partnerskim	94	6
	Żonaty, zamężna	94	6
	Rozwodnik, rozwódka	-	-
	Wdowiec, wdowa	-	-

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

**Dla osób, które w kraju aktualnego pobytu przebywają z mężem/żoną bądź partnerem/partnerką (N=908).

Ze względu na niską liczebność próby wyniki dla wybranych kategorii sytuacji osobistej i wykształcenia nie zostały zaprezentowane.

Tab. A8. Plany na przyszłość (procentowanie w wierszu)

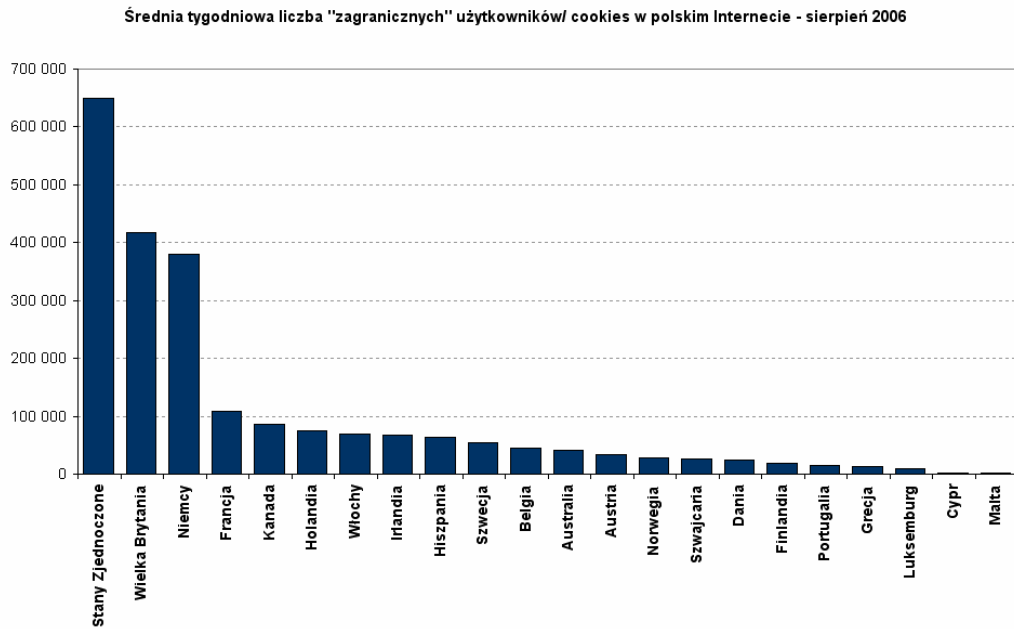
		W ciągu roku	W ciągu kilku lat	W nieokreślonej przyszłości	Nigdy	Nie wiem, trudno powiedzieć
Płeć	Kobieta	5	13	24	13	44
	Mężczyzna	8	13	27	12	40
Wiek	Poniżej 24 lat	11	14	24	13	39
	24-29 lat	5	15	26	10	43
	30-34 lata	4	9	25	15	47
	35 lat i więcej	4	10	27	18	41
Wiek w momencie wyjazdu z kraju	Poniżej 24 lat	9	14	23	13	41
	24-29 lat	5	15	26	11	43
	30-34 lata	4	5	27	13	51
	35 lat i więcej	4	13	29	18	36
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	13	8	20	18	43
	Zasadnicze zawodowe	5	11	20	13	51
	Średnie	7	10	25	15	44
	Pomaturalne lub licencjat	7	14	28	10	40
	Wyższe	5	17	25	11	41
Status zawodowy*	Pracownicy etatowi	5	13	27	11	44
	Pracujący dorywczo	5	15	25	15	40
	Przedsiębiorcy, prow. dział. gosp.	5	9	29	16	41
	Bezrobotni	5	12	25	15	44
	Uczniowie, studenci	9	16	25	9	41
	Pozostali	6	17	25	16	37
Długość pobytu za granicą	Krócej niż rok	12	14	31	10	34
	1 rok	5	16	24	10	45
	2 lata	3	11	24	14	47
	Od 3 do 5 lat	5	12	22	16	45
	Powyżej 5 lat	4	5	22	27	42
Motywacje do wyjazdu	Konieczność życiowa	5	13	26	14	42
	Lepsze perspektywy	5	13	25	14	43
	Nowe doświadczenia	11	15	25	7	42

*Pytanie wielokrotnego wyboru.

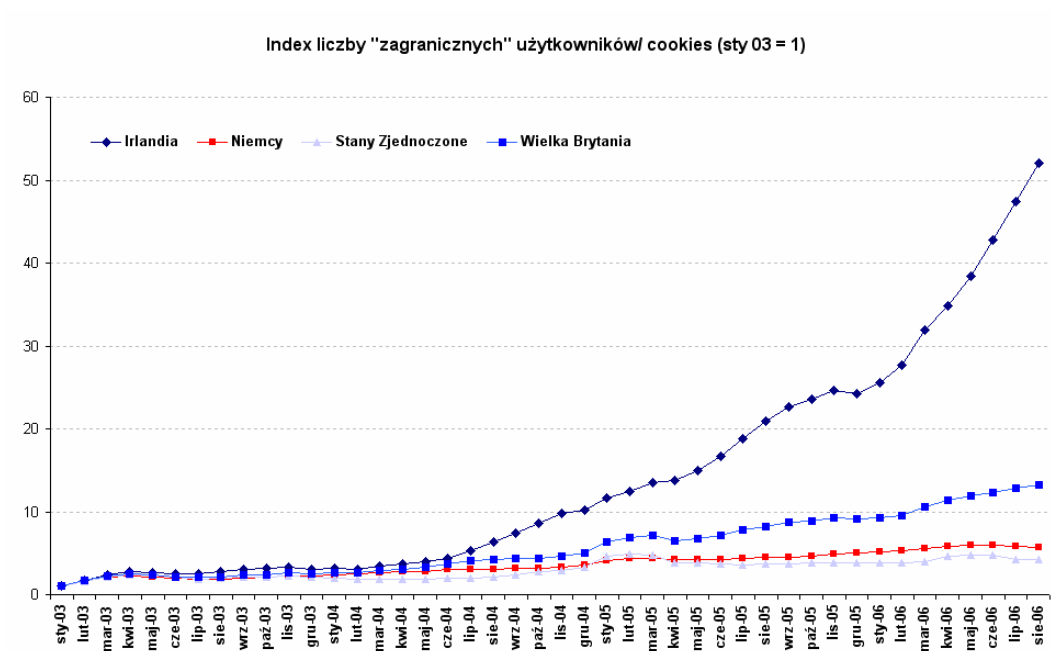
Tab. A8. cd. Plany na przyszłość (procentowanie w wierszu)

		W ciągu roku	W ciągu kilku lat	W nieokreślonej przyszłości	Nigdy	Nie wiem, trudno powiedzieć
Rodzaj wykonywanej pracy	Praca niewymagająca kwalifikacji	6	17	26	10	41
	Praca wymagająca średnich kwalifikacji	7	11	24	13	45
	Praca wymagająca wyższych kwalifikacji	5	12	25	13	44
Awans bądź degradacja zawodowa	Degradacja zawodowa	7	14	29	9	42
	Brak zmiany pozycji zawodowej	5	12	25	14	44
	Awans zawodowy	5	7	31	15	43

Wykres 1. Średnia tygodniowa liczba ‘zagranicznych’ użytkowników (cookies) w polskim Internecie – sierpień 2006

Wykres 2. Indeks liczby ‘zagranicznych’ użytkowników (cookies), styczeń 2003=1

Bibliografia

Fihel A., P. Kaczmarczyk, M. Okólski (2007). *Migracje „nowych Europejczyków” – teraz i przedtem*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Fihel A., E. Piętka (2007). *Funkcjonowanie polskich migrantów na brytyjskim rynku pracy*. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski, „CMR Working Papers”, nr 23/81.

Garapich M., J. Eade, S. Drinkwater (2006). *Polscy migranci w Londynie – klasa społeczna i etniczność*. CRONEM, University of Surrey.

Grabowska-Lusińska I. (2007). *Analiza irlandzkiego rynku pracy w kontekście procesów migracyjnych po 1 maja 2004 r. ze szczególnym uwzględnieniem napływu Polaków*. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski, „CMR Working Papers”, nr 25/83.

Grabowska-Lusińska I., M. Okólski (2008). *Migracja z Polski po 1 maja 2004 r.: jej intensywność i kierunki geograficzne oraz alokacja migrantów na rynkach pracy krajów Unii Europejskiej*. Warszawa: Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski, „CMR Working Papers”, nr 33/91.

Kaczmarczyk P. (2005). *Migracje zarobkowe Polaków w dobie przemian*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Lee E. (1966). *A Theory of Migration*. „Demography”, No. 3.

Martin A. (2006). *Tendencje migracyjne do Wielkiej Brytanii po 1 maja 2004 w świetle Programu Rejestracji Pracowników*. Warszawa: Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, publikacja elektroniczna.

Milewski M., J. Ruszczak (2006). *E-migracje Polaków*. Ogólnopolska Konferencja Naukowa ‘Społeczne Aspekty Internetu’, SAI 2006.

Milewski M., J. Ruszczak (2007). *Polish Immigration in the UK. Preliminary Results of the Study*. Artykuł nieopublikowany.

Navarrete C. A., E. Huberta (2006). *Building Virtual Bridges to Home: The Use of the Internet by Transnational Communities of Immigrants*. International Journal of Communications Law & Policy, Special Issue, Virtual Communities.